

СУБКУЛЬТУРА БАЙКЕРІВ В УКРАЇНІ на початку ХХІ століття (на матеріалах м. Києва)

У статті розглядаються особливості розвитку та формування байкерського руху в Києві. Автор аналізує специфіку членства в закритих байкерських клубах, атрибутику байкерів, норми їхньої поведінки.

Ключові слова: байкери, субкультура, мото клуб (МК), клубні кольори.

Важливе місце в етнології посідає дослідження молодіжних субкультур. Однією з цих субкультур, яка останнім часом швидко розвивається, є субкультура байкерів. Мета статті – показати процес формування культури байкерів в Україні, проаналізувати ідеологію та організаційні засади мотоклубів, особливості та норми поведінки їхніх членів.

У своєму дослідженні автор спирався на матеріали, отримані в ході безпосередніх спостережень та особистого спілкування з членами клубів, а також на дані з мережі Інтернет. До останніх відносяться чати, форуми та щоденники, де київські байкери спілкуються та викладають свої думки, переконання, переживання.

Байкерська культура прийшла до нас із Заходу. Саме слово "байкер" походить від англійського *bicycle* – "велосипед" (скорочене – *biker* – *bike* "мотоцикл"). Байкерами називають шанувальників мотоциклів, а також клубні угруповання мотоциклістів. На відміну від звичайних мотоциклістів, у байкерів мотоцикл є частиною способу життя. Передумови для розвитку байкерського руху заклали у США Уільям Гарлі і брати Девідсон у 1902 році, коли заснували фірму з виробництва мотоциклів "Гарлей-Девідсон". Засновником байкерського руху вважається Кларенс "Піппі" Хоель, який організував перший байк-фестиваль в містечку Стурджісі у 1940 році. Саме після цієї події число байкерів почало стрімко зростати. Перетворення байкерства на загальнонаціональний рух у США пов'язують, зазвичай, з епохою рок-н-ролу і ранніх бунтарських фільмів¹.

Любов до рок-музики та поїздок на мотоциклі ще не робить з молодої людини байкера. Для цього потрібно поділяти погляди, виконувати певні ритуали, свідомо використовувати байкерську атрибутику. Байкерський рух – це не тільки гонки на мотоциклах, як часто уявляють собі пересічні громадяни, але й достатньо регламентований спосіб життя, в основі якого лежать неписані закони поведінки та кодекс честі, постійне середовище спілкування, певне коло інтересів, стиль поведінки, одяг, сленг, а також певний рівень технічних знань тощо.

Велике значення для байкерів мають символіка, ритуали, що сприяють їхньому об'єднанню, дисциплінують, дозволяють знаходити один одного у натовпі та вселяють гордість за приналежність до цього досить численного молодіжного клану.

Передумови зародження байкерської субкультури в Україні склалися в середині 1980-х років. Тоді молоді мотоциклісти та рок-музиканти перебували в загальному нон-конформістському субкультурному просторі і їх називали "рокерами". Термін "байкер" тоді практично не вживався. У першій половині 1990-х рр. в Україні стали доступними імпортовані мотоцикли різних типів, іноземні видання, присвячені розвитку байкерського руху в США та Європі. До вжитку стало входити слово "байкер", були організовані перші клуби². Зараз у Києві існує кілька таких клубів.

Кожний клуб має свій статут та кодекс. Одним з найголовніших положень статуту є право на взаємоповагу. Як правило, члени клубу демонструють високий рівень персональної відповідальності та самодисципліни, цінують й шанують клубні кольори та атрибутику.

За статутом байкерів будь-яка людина "в кольорі" не може розповідати стороннім про клубне

життя. Кожен розуміє, що він "в кольорі" 24 години на добу, навіть якщо й не одягнений відповідно. Байкери надають великого значення клубним кольорам. Байкерські статuti містять положення про рівну відповідальність за носіння кольорів. Перш ніж отримати знаки клубу, потрібно пройти випробувальний період, який проходить за певною схемою. Спочатку кандидат у байкери отримує титул "незнайомця" потім "преспекта" і, нарешті – "мембера" – постійного учасника клубу"³.

Випробувальний період призначений для того, щоб людина привела себе у відповідність до тих вимог, які висуваються до байкера "в кольорах". Новачок отримує інформацію про правила поведінки та в клубі, йому дається час для розвитку навичок, які є основними у спілкуванні байкерів. Спочатку новачки привчаються виконувати "чорнову" роботу – охорону, прибирання сміття після байкерських заходів, організованих клубом тощо. У клубах існують расові обмеження. Так, за кодексом байкерів Києва до клубу приймають лише хлопців та чоловіків винятково гетеросексуальної орієнтації та не допускають вихідців з країн Азії, Африки та "осіб кавказької національності".

Одним з основних положень кодексу байкерів є вимога завжди й за будь-яких обставин підтримувати своїх одноклубників. Внесення змін та доповнень до статуту здійснюється вищим керівництвом клубу – президентом, віце-президентом, офіцерами⁴.

Про ієрархію в байкерському клубі авторові розповів один з його членів: "Кожний мотоциклетний клуб складається з президента, віце-президента, офіцерського складу, скарбника (як правило, внески робляться щомісячно), дорожніх капітанів (розробляють маршрути), мемберів (кістяк, основа клубу) і проспектів (англ. prospect – перспектива) – людей, які розглядаються мемберами клубу як можливі кандидати на членство у клубі. Термін зарахування в члени клубу може тривати рік, або більше. У деяких клубах існує статус проперті (англ. property – власність), в основному, подібний напис на одязі може носити "подруга" байкера"⁵.

Кольори (colors) або клубні кольори (patch colors – клубні нашивки) є також емблемою клубу. Ними прикрашені жилети на спині. Там же пишуть літери "MC" (Moto Club). Окрім того, жилет прикрашається оригінальним малюнком логотипу клубу, розташованим посередині спини.

Кольори деяких клубів складаються лише з однієї частини (one-piece patch), інших – з двох – трьох, рідко більше частин. Мотоциклетні клубні нашивки (patch colors) розподіляються за такими категоріями: нашивки з однієї частини, зазвичай, відповідають сімейним клубам або соціальним мотоциклетним клубам; нашивки з двох частин можуть бути у різних клубів; нашивки з трьох частин говорять, що це традиційний мотоциклетний клуб. Верхній рокер складається з назви клубу, середня частина, як правило, логотип, і нижній рокер позначає територію життя клубу⁶. За словами респондента, "є верхній рокер – назва клубу, нижній – країна в якій знаходиться клуб і емблема клубу посередині спини. Іноді на жилетці на лівому боці грудей носять нашивки. Спочатку – назва клубу та статус, потім нікнейм (друге ім'я), за ним статус в клубі та група крові"⁷.

Клубні нашивки – реліквія і власність клубу. Член клубу повинен берегти клубні кольори. Якщо ж нашивка потрапить до чужих рук, то винного можуть виключити з клубу.

Так звані "одновідсоткові" нашивки у формі ромбу (Diamond patch) з "1%" усередині, разом з клубними кольорами з трьох частин, вказують, що клуб є одновідсотковий (1% club). Такі клуби сприймаються суспільством негативно. Байкери пояснюють це так: "Це все пішло з так званого бунту в Холлістері (1947 р., Каліфорнія). В цьому містечку відбувався так званий "Gypsy Tour", який проходив під патронатом АМА (Американської Мотоциклетної Асоціації). Туди з'їхалось багато байкерів, вони там добре випили і п'яні почали гасати, бешкетувати, ну коротше вони майже захопили Холлістер і протягом декількох днів тероризували населення. При цьому місцеві правоохоронні органи були просто безсилі проти натовпу байкерів, які від душі розважалися. Там їх зупинили, здається, пожежними водометами. Потім у газеті з'явилась стаття і фото п'яних байкерів, після чого режисер Стенлі Крамерон зняв фільм "Дикун", ну і цей імідж був підхоплений, увічнений і рознесений по всій Америці. І зараз є таке уявлення, якщо байкер, то з пивним пузом та нетверезий. Репутація мотоциклістів була сильно зіпсована. І АМА стало дуже складно домовлятися з адміністрацією про проведення будь-якого роду заходів. Ну і, врешті-решт, президент АМА звернувся до народу з промовою, в якій підкреслив,

що з усіх мотоциклістів в США тільки один відсоток є шкідливими хуліганамі і порушниками правопорядку, тоді як інші – законослухняні громадяни. Байкери вислухали промову, посміхнулися і почали нашивати собі ромбики 1%⁸.

Також можна зустріти нашивку "nomads". Це – бродяги, які їздять по світу й ніколи не затримуються на одному місці, в одному містечку. Вони не можуть жити, якщо не в дорозі⁹.

Члени один відсоткових клубів стверджують, що вони присвячують себе "їзді на мотоциклі і братерству", де поїздка не розвага у вихідні дні, а спосіб життя¹⁰. Київський байкер повідомив: "Про один відсоткових мало що відомо, а от про традиційний мотоциклетний клуб, можна сказати, що члени клубу це лише чоловіки, жінка може лише брати участь, якщо вона одружена на комусь з членів клубу, але вона ніколи сама членом клубу не буде, і кольори не має права одягати. Також вони не поширюють інформацію скільки членів в клубі і таке інше. Взагалі тусовка поділяється на фрі, тобто вільних, і клубних байкерів. У "фрі" і хлопці і дівчата, і щоб мало дівчат було я б не сказав"¹¹.

Інший респондент повідомив: "Чомусь у суспільстві існує бачення байкера як товстелезного мужлана з пивним пузом, який їздить на мотоциклі і нічого не робить, окрім як відрощує бороду. І, головне, що ніхто навіть не намагається замислитися над тим, а звідки ж він взяв кошти на мотоцикл, як заробляє на пальне. Адже щоб бути байкером потрібно не лише мати мотоцикл і кататися по місту, бути байкером – це намагання об'їздити увесь світ. Для цього просто необхідно мати гарну роботу, яка буде дозволяти фінансово вирішувати усі твої потреби і з часом все буде гаразд. Тому серед байкерів чимало бізнесменів і, в основному, це люди старші 21 року"¹². Загалом, усі стереотипи про байкерів узяті з американських фільмів, особливо з бойовиків. Як було вже згадано вище, перший фільм який сприяв цьому враженню був фільм "Дикун" знятий Стенлі Крамером. Згодом був знятий фільм "Божевільний Макс" та інші, у яких байкери були показані як організовані злочинні угруповання, які займаються продажем наркотиків, зброї, викраденням людей, пограбуваннями. Самі про себе учасники руху кажуть: "Байкери – це звичайні люди, які люблять мотоцикли, люблять швидкість, люблять дорогу і весь свій вільний час проводять зі своїм улюбленим залізним конем"¹³. "Для байкера мотоцикл це друг, це ніби жива істота. Нерідко навіть мотоциклом дають ім'я. Це можна пояснити тим, що ти постійно в дорозі, отже постійно ризикуєш життям, тому починаєш ніби зливатися з мотоциклом"¹⁴. "Твій байк – продовження тебе, твій друг та товариш. Відчуття свободи, свист вітру у вухах, запах розжареного асфальту, нові горизонти – це те, заради чого варто жити!"¹⁵ "Ти зливаєшся в одне ціле зі своїм конем і мчиш вперед. Горластий шеф, алкозалежний чоловік/жінка, вимогливі батьки, думки як жити, де взяти гроші, як розрахуватися з боргами – все залишається там, в минулому житті. А в цьому – ти народжуєшся заново. Ти вільний, щасливий, а значить живий. Адже бути живим і щасливим – це головне. Є тільки дорога, що йде за горизонт і рев твого вірного коня, блиск хрому в променях сонця. Ти підхоплюєш пісню, яка звучить в серці сталевого друга і несешся з нею в далечінь. А що там, хто? Нікому невідомо. Адже смерть чатує на нас за кожним рогом"¹⁶.

У своєму середовищі байкери постійно міркують на тему "мотобратерства". Байкери заявляють, що вони "дружня сім'я". Дійсно, у разі виникнення проблеми у мотоцикліста в дорозі, йому завжди буде надана допомога, навіть від незнайомих мотоциклістів. У байкерів існує звичай вітання на дорозі – вони завжди підіймають руку в кулаку або сигналять один одному.

Київським байкерам притаманна любов до природи. Для свого відпочинку вони намагаються обирати якомога найкрасивіші та цікаві історичні місця країни – Новгород-Сіверський, Умань, Переяслав-Хмельницький, Тернопіль, Кам'янець-Подільський. Найчастіше байкери проводять так звані "зльоти" на природі, куди беруть намети, спальні мішки та інші туристичні приналежності. Вони також організовують байкерські фестивалі, проводять показові виступи, влаштовують різноманітні шоу. Так, 25 травня 2008 року в день Києва на Хрещатику відбулося шоу байкерів, в якому брали участь представники різних країн Європи. Один із засновників Української байкерської конфедерації розповів: "Ми проводимо так звані зльоти, байк-фестивалі. Вони тривають 2 – 3 дні, щоб люди зуміли розслабитися, поспілкуватися с друзями з України або навіть з сусіднього дому, послухати гарну музику, випити пива або чогось міцнішого. Інколи проводяться масштабні заходи, наприклад на День Києва, тоді вже багатенько народу з'їжджається, не тільки з України"¹⁷.

Байкерський спосіб життя викликаний, в першу чергу, міркуваннями практичності. Спочатку багато байкерських атрибутів виникло як життєва необхідність, і тільки потім вони стали предметом культу. "Просто шкіряна куртка краще всього витримує зустрічний потік вітру плюс товста шкіра добре захищає при падінні з мотоциклу"¹⁸.

Стереотипний зовнішній вигляд байкера: бандана (головна хустка темних тонів, пов'язана на піратський зразок на потилиці) або в'язана шапочка, "косуха" (шкіряна куртка із замком навскоси) або шкіряна мотокуртка (часто поверх мотокуртки одягається джинсовий або шкіряний жилет без рукавів з "кольорами" мотоклубу), шкіряні штани. Байкери часто відпускають довге волосся, вуса, бороду, для захисту очей від вітру носять окуляри, натомість нерідко ігнорують шоломи. Шкіряний одяг, зазвичай, використовується в холодну погоду, в теплу байкери їздять в джинсовому одязі. Але для байкерів такий зовнішній вигляд не є обов'язковим. Байкер може носити спортивний мотоодяг і відповідну екіпіровку¹⁹.

Існує також так званий "суппорт одяг" (support – підтримка), який з'явився після того, як стався поділ на "наших і не наших", "поганих і гарних" байкерів. Його вдягали байкери, які хоч і не були членами клубу, але хотіли висловити своє позитивне ставлення до нього й підтримати якщо не дією, то хоча б морально. У більшості випадків "суппорт одяг" – це футболки або майки. Останні, як правило, носять дівчата, а футболки стали універсальним одягом. Оскільки за існуючими правилами на спині розміщуються лише клубні нашивки, то на "суппорт одязі" використовується лише лицьова частина, спина суппортових футболок завжди залишається вільною від усіляких малюнків. Чиста спина необхідна для того, щоб власника футболки не сплутали з "проспектом" або членом клубу. На передній частині футболки робиться напис, що складається із слова "support" і зображується символ клубу. Назва клубу, як правило, не пишеться, але робиться напис, який повідомляє, що власник футболки підтримує членів певного клубу. Наприклад для Outlaws MC (Мотоциклетний клуб "Вигнанці") використовується форма "Support your local Outlaws" ("Підтримуйте своїх місцевих вигнанців"). На "суппорт"-футболках ніколи не використовуються емблема "1%" або "МК". Ці знаки використовують лише члени клубу. Напис на суппорті часто супроводжується малюнком, стиль якого відповідає клубній символіці або графічному стилю клубних кольорів. Проте, для жіночих майок можливі гламурні варіанти. Як правило, всі мотоциклетні клуби суворо стежать за суппортовим одягом, виготовляють його самостійно і не дозволяють це робити будь-кому іншому. В більшості випадків виробництво "суппорт одягу" складає частину клубного бізнесу.

Існують правила носіння суппортових футболок. Оскільки світ мотоциклетних клубів вельми серйозно ставиться до символіки, то ті, хто носить "суппорт одяг", підтримують своїх друзів в конкретному клубі і мають яскраво виражену спрямованість. Працює принцип – я підтримую лише цей клуб і ніякий інший. Людина яка сьогодні одягнула "суппорт"-футболку одного клубу, а завтра іншого, втрачає повагу з боку членів обох клубів.

За сталою традицією члени мотоклубів не носять футболок з написами "суппорт". Як правило, вони одягають клубні футболки, спеціально створені для членів клубу. Не дивлячись на дружні взаємини і старі зв'язки, спільні акції і пробіги, члени мотоклубу завжди залишаються вірними кольорам власного клубу і на футболках не може бути чужих назв²⁰.

В байкерській субкультурі дуже важливу роль відіграє символіка. Це, насамперед, прапор Конфедерації. Традиція його застосування пішла від американських байкерів. Його сучасне значення неоднозначне. З одного боку, воно символізує нонконформізм байкерів, з іншого – може бути символом расизму. Варто відзначити, що не всі представники байкерського руху мають уявлення про історичне значення цього символу або не надають йому значення, використовуючи прапор Конфедерації тільки як знак причетності до руху. "Людина показує цим прапором, що він бунтівник і не слухатиметься нікого, кого він не хоче слухатися. Тобто не буде підкорятися чужій волі. Це стало традицією у байкерів, рокерів, панків, хіпі, різноманітних пацифістів та ін. Просто знак протесту"²¹.

Часто байкери використовують зображення черепа. Він символізує безстрашність перед лицем небезпеки та смерті. Інший сенс використання цього символу – захист від смерті. Серед байкерів снує повір'я, що коли приходиться смерть, вона залишає на померлому свій знак – череп, а якщо на людині вже є цей символ, вона у безпеці.

Емблему (у байкерів емблема називається "кольорами") клубу, нашивають на спину. "Інколи

зображується вовк, як символ дикості, непокори, хоробрості та волелюбності. М.Пушкіна гарно написала: "В одному зі своїх минулих життів Байкер, був справжнім Вовком. І у нього були десятки братів і сестер зі справжньої Великої вовчої зграї. Вони любили срібні місячні ночі, біг в невідомість і гіркуватий смак волі. З гущавини древніх лісів жовтоокої вовки спостерігали за сильними, але дивними людьми. Двоногі придумали для себе два царства – царство Добра і царство Зла, і постійно вбивали один одного в ім'я міфічного Добра і міфічного Зла. Але ще в тому, минулому житті, будучи Вовком, Байкер знав, що найвище Добро – дати живій істоті Свободу, відчуття безмежності польоту, а найвище Зло – позбавити живу істоту цієї Свободи, розтоптати її душу і засунути подихати в кам'яний мішок... Він відчував цю Свободу всім своїм готовим до стрибка тілом, він вдихав її запах, що п'янить, і ставав невагомим, невидимим і нескінченно щасливим. Так, ще в тому, минулому, житті байкер знав, що насправді означає це затерте людьми до дір слово – Свобода!"²²

Отже, можна стверджувати, що приналежність до байкерського клубу є дуже поважною справою і викликає гордість у байкера, що він не один і знаходиться у байкерському середовищі серед однодумців. Приналежність до клубу вчить повазі, прислухання до інших та пошані, відданості президентів клубу.

Байкерські компанії завжди збирають велику кількість людей, серед яких є й дівчата. Спілкування байкерів проходить дуже весело та безтурботно. Тем для обговорення безліч – від мотоциклетної техніки до культурного життя кожного з учасників руху.

Отже, спираючись на вищенаведену інформацію, можна стверджувати, що в ідейних поглядах та філософії київських байкерів простежується сприйняття світу як руху. Усе життя байкерів спирається на романтизм дороги. Байкери завжди намагаються прагнути чогось більшого, аніж буденного життя, шукають красу навіть в тому просторі, в якому її немає. Вони завжди дивляться на усі (негативні та позитивні) сторони життя, не заплющуючи очі, намагаються змінити на краще кожен сірий, буденний день. Субкультурі байкерів притаманні специфічні норми моралі, в основі яких закладена відданість членів своєму колективу, так званій "сім'ї". Байкери ніколи не намагаються справити враження на людей, які належать до будь-якої іншої субкультури. Байкери бачать життя по-своєму, вони живуть не так як усі, кожен з них – особистість.

¹ Альтернативная культура: Энциклопедия. Сост. Дмитрий Десятирик. – Екатеринбург, 2005. – С. 22.

² Система иерархии в субкультуре байкеров [Ел. ресурс]// Официальный сайт Маргариты Пушкиной – Режим доступа: http://www.margenta.ru/zabriski/russian_motobiker.htm#_ftnref2

³ Записано автором в березні 2008 р. від Анни (Dezalt) 1984 р. н. Київ.

⁴ Базовые понятия об МС [Ел. ресурс]// Байк клуб Фростерс МС – Режим доступа: <http://www.fortress-mc.ru/notions.htm>

⁵ Записано автором в березні 2008 р. від Сергія 1977 р. н. Київ.

⁶ Мотоциклетный клуб, правила и традиции [Ел. ресурс]//BikerNews – Режим доступа: http://www.bikernews.ru/publish/index.php/clubs_history/_/___2

⁷ Записано автором в січні 2008 р. від Микити 1979 р. н., одного із засновників Української байкерської організації (УБК), Київ.

⁸ Там само.

⁹ Записано автором в лютому 2008 р. від Анастасії 1982 р. н. Київ.

¹⁰ Мотоциклетный клуб, правила и традиции [Ел. ресурс]//Biker News – Режим доступа: http://www.bikernews.ru/publish/index.php/clubs_history/_/___2

¹¹ Записано автором в лютому 2008 р. від Михайла 1980 р. н. Київ.

¹² Записано автором в лютому 2008 р. від Олексія (Олекс) 1977 р. н. Київ.

¹³ Записано автором в лютому 2008 р. від Олександра 1983 р. н. Київ.

¹⁴ Записано автором в березні 2008 р. від Анастасії 1983 р. н. Київ.

¹⁵ Записано автором в березні 2008 р. від Шматка Дмитра (DMA) 1980 р. н. Київ.

¹⁶ Записано автором в березні 2008 р. від Галини 1976 р. н. Київ.

¹⁷ Записано автором в січні 2008 р. від В'ячеслава (Gladiator) 1966 р. н., одного із засновників Української

байкерської організації (УВС), Київ.

¹⁸ Записано автором в січні 2008 р. Від Олексія Абраменко 1975 р. н. Київ.

¹⁹ Байкеры [Ел. ресурс]// Википедия – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%B9%D0%BA%D0%B5%D1%80>

²⁰ Одежда в стиле суппорт [Ел. ресурс]// Интернет ресурс українського байкерства – Режим доступу: <http://biker.in.ua/forum/index.php?showtopic=3630>

²¹ Записано автором в січні 2008 р. Від В'ячеслава (Gladiator) 1966 р. н., одного із засновників Української байкерської організації (УВС) Київ.

²² Дати посилання на М.Пушкіну!!!

В статье рассматриваются особенности развития и формирования байкерского движения в Киеве. Автор анализирует специфику членства в закрытых байкерских клубах, атрибутику байкеров, нормы их поведения.

Ключевые слова: байкеры, субкультура, мотоклуб (МС), клубные цвета.

In the article author examined the features of the development and formation of bikers movement in Kyiv. Author analyses the specificity of membership in closed bikers clubs, external signs and codes of bikers behaviour.

Keywords: biker, subculture, moto-clubs, patch colours.